

**KNJIŽNICA OSJEČKOG ODVJETNIKA HERMANNA
WEISSMANNA
PRAWNA GRAĐA**

Blanka Salatić

Pravni fakultet

Sveučilište J. J. Strossmayer u Osijeku

sblanka@pravos.hr

Sažetak

U ovome je radu osobita pozornost poklonjena djelima pravne tematike knjižnice Hermanna Weissmanna, osječkog odvjetnika i dugogodišnjeg člana Židovske bogoštovne općine Gornji grad, koja je stjecajem okolnosti početkom četrdesetih godina prošloga stoljeća smještena u Muzej Slavonije Osijek.

Knjižnica obuhvaća nekih 4.000 svezaka, od čega 53 posto djela društvenih znanosti čini pravna građa. Način na koji je građa ovdje zabilježena i obrađena različit je od onoga u katalozima Knjižnice MSO zato da bi se ista učinila transparentnom mogućim korisnicima. Zapisi su složeni po univerzalnoj decimalnoj klasifikaciji koja doprinosi ukupnoj preglednosti fonda. Dio njih se izrađivao na licu mjesta jer zapis nije postojao, a dio je preuzet iz kataloga knjižnice koja istu publikaciju posjeduje, dopunjen podacima koji nedostaju. Time dolazi do izražaja koliko je neka publikacija dostupna, odnosno rijetka u Hrvatskoj.

Uvod

U doba posvemašnje digitalizacije, mladi znanstvenici uglavnom su usmjereni na razne online baze i mahom “skidanje” podataka i građe koju one nude. Na neki način to knjižničarskoj struci nameće potrebu za drugačijom prezentacijom građe koja se nalazi u našim knjižnicama. Nove i aktualne publikacije obrađuju se po prispjeću u knjižnicu. Starija građa, međutim, biva zapostavljena. Unatoč prenošenju trajnih vrijednosti i znanja, osobito u udžbenicima, sa starijih stručnjaka, teoretičara, na suvremenije, mnoge monografije ostaju zaboravljene. Osobito je to slučaj s privatnim knjižnicama. Takvih je unazad par stoljeća u većim gradovima Lijepe naše bilo na desetke i(li) stotine, mahom u vlasništvu ljudi koji su bili od značaja za javni i kulturni život svoga kraja. Svojom sklonošću prema zabilježenim mislima, mudrostima i intelektualnom blagu stvarali su knjižnice, izvore koji su ih nadahnjivali u njihovom daljnjem djelovanju, kroz koje su sazrijevali i bogatili um i dušu.¹

¹ Mirčov, Svetlana. Biblioteka – ledžbenica duše. // Glasnik Narodne biblioteke Srbije 1/1999, 1.

Prije izvjesnoga vremena, autorica se počela baviti mišlju o takvim privatnim knjižnicama, a osobito jednom koja je pripadala, po svemu sudeći, prvoj ženi odvjetnici u gradu Osijeku (a moguće i Hrvatskoj). Budući da nije lako prikupiti dostatne podatke o njezinu životu, djelovanju i uopće zalaganju u javnom životu Osijeka, prihvatila se izučavanja pravne građe jedne privatne knjižnice koja je nastajala u gotovo istom razdoblju – knjižnica pokojnoga osječkog odvjetnika Hermanna Weissmanna. Drugačijim pristupom knjižnome fondu kulturne ustanove kao što je muzej mogu doći na vidjelo skrivene vrijednosti. Uvidjevši tu mogućnost, odlučila se proanalizirati ovu zbirku. U knjižnici Muzeja Slavonije u Osijeku pohranjene su zbirke: Gimnazijska knjižnica, Knjižnica gradskog načelnništva, Knjižnica Trgovačko-obrtničke komore, Knjižnica Prandau Norman i Knjižnica odvjetnika Hermanna Weissmanna. Od svih navedenih, knjižnica Gradskoga načelnništva je pravnicima zacijelo od velike važnosti i njome bi se nužno trebalo baviti, no za to će trebati više ljudi i sredstava.

Dr Hermann Weissmann

O bivšem odvjetniku ima vrlo malo podataka, a i ono što postoji u Muzeju je upitno jer zbnunjuju podaci koje posjeduje Židovska općina u Virovitici, gdje je dr. Hermann Weissmann rođen 25. kolovoza 1884. godine od oca Jakoba, porijeklom iz porodice koja se ovamo doselila iz Pečuha² i Adele r. Levald. Pravo je studirao u Beču. Odvjetnikom postaje 5. siječnja 1914.³ Sedam godina poslije, 27. studenoga 1921. ženi se Ivanom Tessom Stein i iduće godine 7. studenoga rodila mu se kći Zdenka. Sudjeluje u sudskom postupku protiv slavonskoga haramabaše Jove Čaruge, a biva braniteljem u znamenitoj tzv. našičkoj aferi 1935. Član je uprave Židovske bogoštovne općine Gornji grad.⁴ Od travnja 1933. u Upravnom je odboru Arheološkog kluba "Mursa". Prema kompletnoj građi ove knjižnice razvidno je da je područje njegova interesa bilo široko, no prevladavaju povijest, kultura i pravo.

Knjižnica dr Hermanna Weissmanna

Ono što je očigledno, jest da je početkom 2. svjetskog rata 1941., naslućujući što se sprema, tadašnji direktor Muzeja Slavonije dr. Josip Bösendorfer preporučio odvjetniku i istaknutom cionistu dr. Hermannu Weissmannu i napokon ga nagovorio da skloni svoju biblioteku u Muzej.⁵ Tako cca 4.000 svezaka biva spašeno

² <http://elmundosefarad.wikidot.com/iz-povijesti-zidovske-opcine-u-virovitici> (tekst Ljubomir Weiss)

³ Imenik advokata na području Advokatske komore u Zagrebu prema stanju 31. XII. 1936. (ili 1. I. 1937.) // *Odvjetnik* 11(1937), 1, 41.

⁴ Živaković-Kerže, Zlata. *Židovi u Osijeku (1918.-1941.)*. Slavonski Brod : Hrvatski institut za povijest, Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje; Osijek : Židovska općina; Cerna : Pauk, 2005., str. 223.

⁵ Vinaj, M. Bilješke Arhiva Muzeja Slavonije Osijek.

od propasti "lomače". Prvotno je zbirka vješto skrivena, a nakon tragičnoga kraja njezina vlasnika, pripojena u fond muzejske knjižnice. Možemo govoriti o knjižnici cjelini jer se kao takva čuva zbog svoje kulturne, povijesne i znanstvene vrijednosti, a i značaja osobe koja ju je stvorila i posjedovala. "Posebna biblioteka se muzejski čuva kao zaštićena celina".⁶ Nije tipičan legat jer ostavitelj je mogao samo pretpostaviti što bi se moglo dogoditi zbog okolnosti i raspoloženja vladajućih spram manjine kojoj je pripadao.

Knjižnica H. Weissmanna sadrži kompletna godišta časopisa, referentnu građu – enciklopedije, leksikone, rječnike, te knjige različitih područja znanosti i umjetnosti te književnosti. Društvene znanosti čine 27 posto ukupnoga fonda, od čega se više od polovice (53 posto) odnosi na pravnu znanost i stručna djela (politika 33 posto, ekonomija 12 posto) potrebna za vršno obavljanje odvjetničkoga poziva.⁷

Smisao ovoga rada jest pravničkoj javnosti približiti jedan nepoznat ili neprepoznat izvor pravne građe te pomoći pravnim znanstvenicima da dođu do podataka za koje misle da ih u gradu i regiji možda nema, iako su praktično na dohvat ruke.

Pregledom popisa na temelju osnovnih podataka – naslov, autor, mjesto i godina izdanja svega što čini ovu knjižnicu napravljen je izbor, zabilježene signature i pristupilo se pregledu pojedinih jedinica. Budući da 82 posto čine omeđene publikacije (monografije), pozornost se usmjerila na njih. Mnoge od njih pripadaju određenoj nakladičkoj cjelini (nizu) i tu najviše dolazi do izražaja razlika u načinu bilježenja. Naime, u knjižnici Muzeja zabilježen je naziv biblioteke ili niza, pri čemu nije prepoznatljiv naslov konkretnih djela koja obuhvaća.

Npr. (353) Bojničić, Ivan, pl., Prosvjetna biblioteka, sv. 1-5,7, Zagreb, 1917-1919. ili (176) Rušnov, Adolfo, Hrvatski zakoni, Zbirka tumačenih zakona valjanih u kraljevini Hrvatskoj i Slavoniji, knj. 1-4,22,28,29,31,33, Zagreb, 1899-1911.

U Knjižnici Pravnoga fakulteta zapis je, budući da smo u CROLIST-u, kao što se i vidi, bitno drugačiji:

Autor:	Sighele, Scipio
Naslov:	Privatni i politički moral = Morale privata e morale politica / Scipio Sighele ; preveo Filip M. Dominiković
Impresum:	Zagreb : Hrvatski štamparski zavod d. d., 1919
Materijalni opis:	112 str. ; 24 cm
Nakladnička cjelina:	Prosvjetna biblioteka ; sv. 7
UDK:	177:32 * 32:177
Sign.	177:32; SIGH

⁶ Mirčov, S. Biblioteke celine i biblioteke legati. // Glasnik Narodne biblioteke Srbije 1/2004, 11.

⁷ Grgić, Ivana. Sudbina knjižnice Weissmann pohranjene u Muzeju Slavonije Osijek. Vlastito izdanje, 2008.

Naslov: Opći austrijski građanski zakonik proglašen patentom od 29. studenoga 1852 u kraljevinama Hrvatskoj i Slavoniji s naknadnim zakonima i naredbama / uredio F. J. Spevec ; rješidbe sabrao Adolfo Rušnov
Izdanje: 2., popravljeno i dopunjeno izd.
Impresum: Zagreb : Knjižara L. Hartmana, [1899]
Materijalni opis: XIII, 534 str. ; 17 cm
Nakladnička cjelina: Hrvatski zakoni ; 1
Ostali naslovi: Građanski zakonik
Ostali autori: Spevec, Franjo Josip ; Rušnov, Adolf
UDK: 347(436)(094.5)
Sign. 347(436); OPĆI

Zadatku se pristupilo tako da se učini, koliko je to moguće, svako od tih djela prepoznatljivim, s naglaskom na područje znanosti ili granu prava koje pokriva, autora ili pak urednika, izdavača, pismo kojim je tiskano, te bitnu napomenu. Budući da je posao zahtjevan, a vrijeme ograničeno, do završetka po svim zadanim parametrima, bit će još posla.

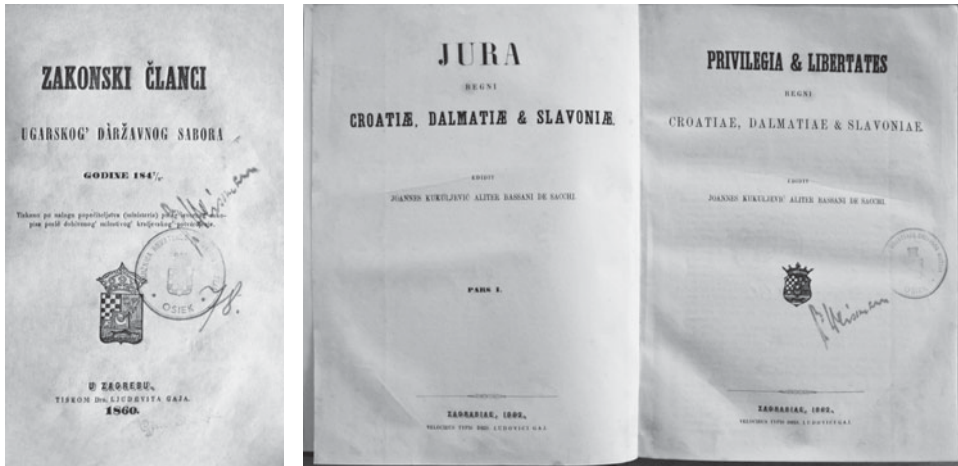
Pri bilježenju zapisa, provjerena je prisutnost naslova u ostalim pravnim online knjižnicama, uglavnom u zemlji. To možda nije najpouzdanije jer u mnogim knjižnicama uvijek postoji dio fonda koji još nije stigao na obradu, s obzirom da se obrađuje aktualna građa, a potom retroaktivno koliko okolnosti dopuštaju. Kada je to bilo moguće, usporedio se kataložni zapis. Najčešće je uočen nedostatak impesuma i materijalnog opisa i, što nije neobično, UDK odnosno bilo kakve klasifikacijske oznake ili predmetna obrada. Koliko god se, na prvi pogled, korisniku činilo nespretno, zapise je ipak najpreglednije rasporediti po univerzalnoj decimalnoj klasifikaciji. Kao knjižničarki i pravници, autorici se nametnulo kao najsmislenije, a komentari zainteresiranih će pokazati koliko to stoji i što bi bilo najbolje. Sveukupno su obrađene 353 jedinice. Od toga dvije trećine datiraju iz dvadesetoga stoljeća, a jedna iz devetnaestoga. Podjednak je broj djela na hrvatskom i njemačkom jeziku 39 posto, potom na srpskom 20 posto, a pokoje na francuskom i latinskom te jedno na slovenskome. Na latinici je tiskan najveći dio, dok je od obrađenih jedinica 38 tiskano na ćirilici i 42 na gotici.

Prema problematici, najzastupljenije je građansko materijalno i procesno pravo, potom trgovačko pravo, a za tim slijede u podjednakom broju kazneno, ustavno i upravno pravo.

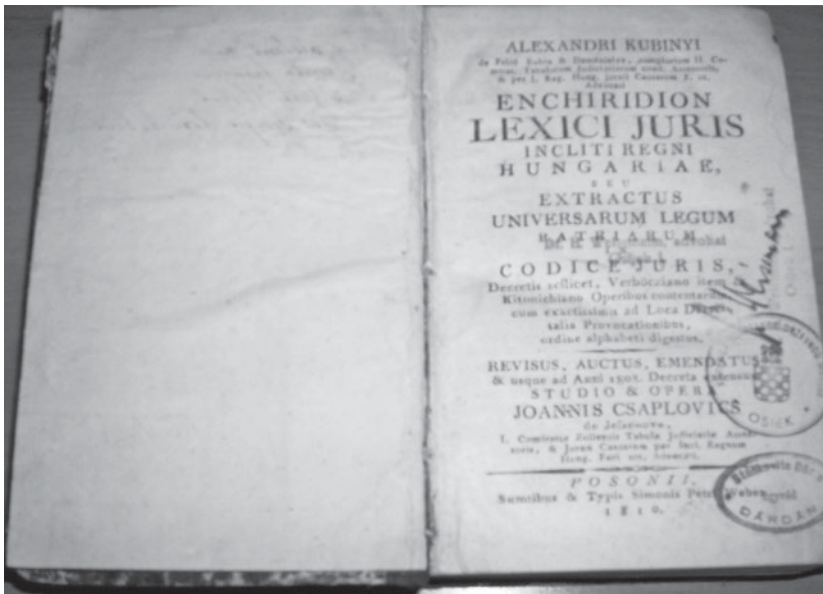
Osim prava, uvrštena su i neka djela iz srodnih disciplina za koja se pretpostavlja da bi bilo od koristi navesti ih.

Pregledavajući ovu bibliografiju u malom, koja ne predstavlja cijelu knjižnicu pok. odvjetnika Hermanna Weissmanna, nego onaj dio koji se odnosi na strukovnu informiranost i učenost, moguće je da će neka djela polučiti osobitu pozornost i ukazati na vrijednost izdanja.

Kao primjer, izabrana su izdanja iz tiskare Ljudevita Gaja, vođe Hrvatskoga narodnog preporoda i osnivača Ilirske stranke, iz razdoblja poslije 1848. godine, kada nakon žestoke borbe za samostalnost i neovisnost od Ugarske, gubi popularnost.

Posljednja u nizu je slika publikacije kojoj su upravo dva stoljeća – pravni leksikon Kraljevine Ugarske. Pisana latinskim jezikom, tada službenim jezikom Europe, mogla bi polučiti zanimanje diljem regije i šire. Pokaže li se tomu tako, ne bi se smjela isključiti mogućnost digitalizacije.

Zaključak

Sve ovdje navedeno tek upućuje na bibliografiju koja bi zauzela previše prostora u Vjesniku. Ovisno o tomu koliko će interesa polučiti i izazvati želju za razotkrivanjem što opisana knjižnica sadrži, možda se odluči bibliografiju tiskati ili na drugi način objaviti. Za sada, ovo je prilog knjižnici Muzeja Slavonije u Osijeku u smislu da se predstavljanjem jednoga dijela njezina fonda na drugačiji način od uobičajenoga u muzejskoj knjižnici, privuče pozornost pravničke struke i pravne znanosti. Ovo je svakako tek prvi korak jer današnje društvo jasno naznačuje da je važno biti digitalan⁸ i da sve može opstati samo u mreži. Knjižnica kao komunikacijska agencija, kao kolektivno pamćenje, kao interakcija zabilježenog znanja i korisnika odnosno društva, kao usluga, uopće nije upitna.⁹ Ona je ogledalo društva i svih njegovih promjena i bez takve je usluge nezamislivo funkcioniranje svakoga društva. Stoga danas, u doba digitalnih urođenika,¹⁰ moramo se nužno prilagoditi. S obzirom na postupak u kojemu jesmo, valja promijeniti odnos prema građi koja može svoju vrijednost sačuvati samo na način da promijenimo pristup. Omogućimo pristup jer ćemo je sačuvati od propadanja i nestanka. Nebriгом, ona će se ugasi – učinimo je vidljivom.

LITERATURA

Grgić, I. Sudbina knjižnice Weissmann pohranjene u Muzeju Slavonije Osijek. Vlastito izdanje. 2008.

Imenik advokata na području Advokatske komore u Zagrebu prema stanju 31. XII. 1936. (ili 1. I. 1937.) // *Odvjetnik* 11(1937), 1.

Mirčov, S. Biblioteka – ledžbenica duše. // *Glasnik Narodne biblioteke Srbije* 1/1999.

Mirčov, S.: Biblioteke celine i biblioteke legati. // *Glasnik Narodne biblioteke Srbije* 1/2004.

Vinaj, M. Bilješke Arhiva Muzeja Slavonije Osijek. (rukopis)

Živaković-Kerže, Z. Židovi u Osijeku (1918.-1941.). Slavonski Brod : Hrvatski institut za povijest, Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje; Osijek : Židovska općina; Cerna : Pauk, 2005.

Negroponte, N. Biti digitalan. Zagreb : SysPrint, 2002.

Stipanov, J. Knjižnice i društvo : od potrebe do mogućnosti. Zagreb : Školska knjiga, 2010.

Weiss, Lj. Židovske općine u Virovitici. Dostupno na: <http://elmundosefarad.wikidot.com/iz-povijesti>

⁸ Negroponte, N. Biti digitalan. Zagreb : SysPrint, 2002.

⁹ Stipanov, J. Knjižnice i društvo : od potrebe do mogućnosti. Zagreb : Školska knjiga, 2010. Str. 251.

¹⁰ Prensky, M. Digital Natives, Digital Immigrants [citirano 2010-11-01]. Dostupno na: http://books.google.hr/books?id=3JhE_QIjfgC&printsec=frontcover&dq=Marc+Prensky+Digital&hl=hr&ei=-0PYTNWSGoyOjAel88GuCQ&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=1&ved=0CCYQ6AEwAA#v=onepage&q&f=false